

ผนวก ข

ประวัติความเป็นมาของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

โครงการหลวงเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2512 จากแนวพระราชดำริและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อพัฒนาการเกษตรบนที่สูง ลดการปลูกฝิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำลำธาร เพื่อจะช่วยเหลือนราษฎรชาวไทยภูเขาในท้องถิ่นทุรกันดาร ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งในระยะแรกได้พระราชทานชื่อว่า “โครงการหลวงพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา” โดยมีหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการในตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการหลวง โครงการหลวงมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการทำลายป่าต้นน้ำและส่งเสริมการปลูกพืชทดแทน การปลูกฝิ่น อีกทั้งยังจัดหาพืชทดแทนการปลูกฝิ่น โดยทำการฝึกอบรมให้ชาวเขารู้จักหลักวิชาการเกษตรที่สูง นอกจากนี้ยังส่งเสริมเรื่องการศึกษา อนามัย และการวางแผนครอบครัวให้กับชาวเขาในพื้นที่อีกด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำริเปลี่ยนแปลงสถานภาพของโครงการหลวง โปรดเกล้าฯ ให้จัดทะเบียนเป็นมูลนิธิ โดยมีชื่อว่า “มูลนิธิโครงการหลวง” ซึ่งก้าวไปสู่องค์กรเพื่อสาธารณประโยชน์ มีระบบงานรองรับที่ทำให้การทำงานเป็นไปอย่างคล่องตัว และยังได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการและเอกชน ก่อให้เกิดงานวิจัยใหม่ ๆ ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนาด้านอาชีพ ด้านการตลาดของผลผลิตและผลิตภัณฑ์โครงการหลวง รวมถึงการพัฒนาสังคมและชุมชนบนที่สูง ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ของพื้นที่ต้นน้ำลำธารบนที่สูงในภาคเหนือของประเทศไทย

งานของมูลนิธิโครงการหลวง ได้ขยายขอบข่ายออกไปเป็นจำนวนมาก ครอบคลุมทั้งงานด้านการวิจัย การพัฒนาและการตลาด ซึ่งงานวิจัยถือเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกของโครงการหลวง นอกจากการวิจัยพืชผักผลไม้เมืองหนาวแล้ว ยังครอบคลุมถึงงานวิจัยทางด้านการเลี้ยงสัตว์ การประมง การวิจัยทางด้านต้นทุนการผลิตและการตลาด การอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ รวมถึงงานวิจัยด้านสังคม สาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรมชนเผ่าด้วย

ผลงานวิจัยของโครงการหลวง ได้ถ่ายทอดลงสู่เกษตรกรในโครงการและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับเกษตรกรชาวเขาอย่างมากมาย จากการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอยทำลายป่าต้นน้ำ เปลี่ยนมาปลูกพืชผักผลไม้ เป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรในโครงการหลวงและต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ดังคำขวัญของมูลนิธิโครงการหลวงที่ว่า “ช่วยชาวเขา ช่วยชาวเรา ช่วยชาวโลก”

จากผลสำเร็จของโครงการหลวงในปัจจุบัน ทำให้ผลงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นที่รู้จักแพร่หลายออกไปทั่วโลก ประกอบกับสภาพของพื้นที่โครงการหลวงส่วนใหญ่อยู่บนเทือกเขาสูงชัน จึงทำให้มีอากาศหนาวเย็นสบาย ทิวทัศน์สวยงาม นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมชนเผ่าต่าง ๆ ที่น่าสนใจ โครงการหลวงจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่นักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจและพากันไปท่องเที่ยวมากขึ้น

การท่องเที่ยวในศูนย์พัฒนาและสถานีวิจัยโครงการหลวงนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ นักท่องเที่ยวจะได้เห็นงานทางด้านการส่งเสริมการเกษตรที่สูง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงวางรากฐานเอาไว้จนประสบผลสำเร็จ ได้เรียนรู้ และได้เห็นการทำงานของนักวิจัยและเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวง ในการค้นหาวีธีทดลองพันธุ์พืชผัก และผลไม้ที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกในพื้นที่ ได้เห็นและเรียนรู้กระบวนการพัฒนาส่งเสริมให้ชาวเขาทำการเพาะปลูกพืชใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว ตลอดจนได้เห็นแปลงปลูกพืชผักและผลไม้เมืองหนาวนับร้อยชนิด รวมถึงไม้ดอกที่สวยงามหลากหลายพันธุ์ ตลอดจนสถานที่ขายของที่ระลึก ที่มาจากผลผลิตทางการเกษตรหรือหัตถกรรมที่มาจากในหมู่บ้าน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สวยงามของชนเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่โครงการหลวงอีกด้วย ปัจจุบันโครงการหลวงมีสถานีวิจัยรวม 4 แห่ง ได้แก่

1. สถานีวิจัยโครงการหลวงอินทนนท์ ดำเนินงานวิจัยด้านไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผัก และไม้ผลขนาดเล็ก
2. สถานีเกษตรหลวงปางดะ ดำเนินงานวิจัยและขยายพันธุ์ไม้ผลเขตหนาว และกิ่งหนาม พืชผักและพืชไร่
3. สถานีวิจัยและส่งเสริมกาแฟอาราบิก้าแม่หลอด ทำการวิจัยพันธุ์กาแฟต้านทานโรคราสนิม และผลิตเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้าต้านทานโรคราสนิม รวมถึงการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดหวาน และมะระขาว
4. สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับพืชเขตหนาว ป่าไม้ และงานวิจัยการเกษตรที่สูงต่าง ๆ

ผลงานวิจัยของโครงการหลวงได้ถูกถ่ายทอดไปสู่เกษตรกรในโครงการ และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันมีพืชผักเมืองหนาวต่าง ๆ ไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลเขตหนาว พืชเส้นใย พืชเครื่องดื่ม พืชสมุนไพร และไม้ป่าโตเร็วอีกจำนวนมาก จากผลสำเร็จของงานวิจัยเหล่านี้ จึงทำให้พื้นที่โครงการหลวงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่สำคัญกับนักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

สถานีเกษตรหลวงอ่างขางเป็นสถานีวิจัยแห่งแรกของโครงการหลวง ที่ทำการทดลองทั้งไม้ผล พืชผัก และไม้ดอกเมืองหนาวที่สำคัญอย่างยิ่งสถานีหนึ่งในหลาย ๆ สถานีของพื้นที่โครงการหลวง สถานีเกษตรหลวงอ่างขางตั้งอยู่ที่บ้านคุ้มหมูที่ 5 ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ในความรับผิดชอบจำนวน 26.89 ตารางกิโลเมตร หรือ 16,807 ไร่ มีสภาพภูมิประเทศเป็นแอ่งรูปรีคล้ายกระทะ มีลักษณะพื้นที่ราบตอนกลาง มีความสูงเฉลี่ย 1,547 จากระดับน้ำทะเลปานกลาง โดยมีประชากรในความรับผิดชอบ 2 หมู่บ้านจำนวน 2,855 คน ประกอบด้วยประชากร 4 ชนเผ่า ได้แก่ จีนฮ่อ ไทยใหญ่ มูเซอดำ และปะหล่อง ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร

ในอดีตดอยอ่างขางเคยหมู่บ้านชาวเขาทั้งม้ง เย้า และมูเซอ อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และพื้นที่นี้สามารถปลูกฝิ่นได้งามเนื่องจากสภาพดินที่มีความเหมาะสม ลักษณะอากาศและภูมิประเทศก็เอื้ออำนวยเนื่องจากมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี อีกทั้งยังมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยของชาวไทยภูเขา ส่งผลกระทบเมื่อฝนตกป่าไม้เหลือน้อยดินจึงไม่สามารถอุ้มน้ำเอาไว้ได้ ทำให้ธาตุอาหารในดินลดลง เมื่อความอุดมสมบูรณ์ของดินหมดไป ชาวไทยภูเขาทั้งหลายก็หาพื้นที่ทำไร่ใหม่ ทำให้ดอยอ่างขางมีสภาพเป็นดอยหัวโล้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน

จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่หมู่บ้านฝักไผ่ อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ และได้เสด็จผ่านบริเวณดอยอ่างขาง ทรงทอดพระเนตรเห็นว่าชาวเขาส่วนใหญ่ ที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ทำการปลูกฝิ่นแต่ยังยากจน และยังทำลายทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำลำธารที่เป็นแหล่งสำคัญต่อระบบนิเวศน์โดยรวมของประเทศ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติในอนาคตได้ จึงทรงมีพระราชดำริว่าพื้นที่นี้มีอากาศหนาวเย็น มีการปลูกฝิ่นมาก ไม่มีป่าไม้อยู่เลยและสภาพพื้นดินไม่ลาดชันมากนัก ประกอบกับพระองค์ทรงทราบว่าชาวเขาได้เงินจากการขายฝิ่นเท่ากับที่ได้จากการปลูกท้อพื้นเมือง และทรงทราบว่าที่สถานีทดลองไม้ผลเมืองหนาวของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ทดลองวิธีติดตา ต่อกิ่งท้อพื้นเมืองกับท้อฝรั่ง จึงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน 1,500 บาทเพื่อซื้อที่ดินและไร่จากชาวเขาในบริเวณดอยอ่างขางจากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ตั้งโครงการหลวงขึ้นเป็นโครงการส่วนพระองค์ เมื่อ พ.ศ. 2512 โดยใช้เป็นสถานีวิจัยทดลองปลูกพืชเมืองหนาวชนิดต่าง ๆ เนื่องจากพื้นที่ดอยอ่างขางเป็นที่สูง อากาศหนาวเย็น เหมาะที่จะปลูกพืชเมืองหนาวที่มีค่าสูงทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการศึกษาวิจัยและทดลองการปลูกพืชเมืองหนาว โดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สถานีเกษตรหลวงอ่างขางจึงได้มีความเจริญก้าวหน้า

ในการพัฒนาพืชได้หลายประเภทมากขึ้นตามลำดับ และได้นำผลการวิจัยไปส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกร ส่งผลให้เกิดผลผลิตออกสู่ตลาดภายใต้เครื่องหมายการค้า “ดอยคำ” โดยสถานีเกษตรหลวงอ่างขางมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานดังนี้

1. เป็นสถานีหลักในการดำเนินงานวิจัยงานเกษตรที่สูงของโครงการหลวง โดยเฉพาะงานวิจัยไม้ผลเขตเมืองหนาว งานวิจัยป่าไม้
2. เป็นสถานที่สำหรับฝึกอบรม และเผยแพร่ผลงานแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรในโครงการหลวง
3. ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ แก่เกษตรกรชาวเขาในหมู่บ้านที่อยู่บริเวณรอบ ๆ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

การดำเนินงานของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

1. งานศึกษาวิจัย

เนื่องจากสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ดังนั้นจึงเป็นสถานีหลักในการศึกษาวิจัยไม้ผลเขตเมืองหนาวที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย ซึ่งสถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้ดำเนินการศึกษาวิจัยและขยายพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ได้แก่

1.1 งานรวบรวม และศึกษาพันธุ์ไม้ผลเขตเมืองหนาวชนิดต่าง ๆ ได้แก่ พืช สาลี่ พลับ พลัม บ๊วย กีวี และสตรอเบอรี่

1.2 งานศึกษาพันธุ์ไม้โตเร็วและไม้ต่าง ๆ สำหรับใช้ปลูกทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลาย ได้แก่ กระถินดอย เมเปิ้ลหอม จันทร์ทอง เพาโลเนีย ไม้หยกและไม้หวานอ่างขาง

1.3 งานศึกษาและทดสอบพันธุ์ไม้ตัดดอกบางชนิด เช่น กุหลาบ ฟรีเซีย โปรเทีย ไม้หัวและไม้ดอกกระถาง

1.4 งานศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร พืชผักเมืองหนาวรวมถึงผักพันธุ์ใหม่ชนิดต่าง ๆ

1.5 งานศึกษาพืชชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ข้าวสาลี ลิ้นจี่ ฯลฯ

2. งานเผยแพร่และฝึกอบรม

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง นับเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการปลูกพืชบนที่สูงที่สำคัญของประเทศ ในแต่ละปีจึงใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรของมูลนิธิโครงการหลวง ประกอบกับมีผู้สนใจจากองค์กรและสถาบันต่าง ๆ เข้าเยี่ยมชมและดูงานเป็นจำนวนมาก มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้จัดสร้างอาคารฝึกอบรม และเผยแพร่งานของโครงการหลวงในด้าน

ต่าง ๆ ให้แก่ เจ้าหน้าที่ของโครงการหลวง เกษตรกร ส่วนราชการ ผู้สนใจและประเทศเพื่อนบ้าน โดยเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2540

3. งานพัฒนาและส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร

เป็นการดำเนินงานส่งเสริม และพัฒนาอาชีพแก่เกษตรกรชาวเขาบริเวณรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ รวม 4 เผ่า ได้แก่ ปะหล่อง มูเซอ ไทยใหญ่ และจีนฮ่อ โดยมีส่วนราชการต่าง ๆ ร่วมดำเนินงานในรูปของคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ซึ่งมีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การวางแผนใช้ที่ดิน การส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ตัดดอก พืชผัก ชาจีน การผลิตไหลสตรอเบอรี่ การฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่ต้นน้ำโดยการฟื้นฟู ป่าแบบธรรมชาติและการปลูกป่าชาวบ้าน ซึ่งงานส่งเสริมที่นำไปสู่เกษตรกร ได้แก่

3.1 งานทดสอบและส่งเสริมพืชเครื่องดื่มชา ได้มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกชา พันธุ์ No.12 (ชาเขียวและชาอูหลง) หยวนจืออูหลง พันธุ์ลูกผสม (ชาเขียวและอูหลง)

3.2 งานส่งเสริมผัก มีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักที่แปลงสองพัน บ้านนอแล และบ้านขอบด้ง หลากหลายชนิดด้วยกัน ได้แก่ ผักกาดหางหงส์ ค่ะน้าใบหยิก กะหล่ำปลีหัวใจ ค่ะน้าฮ่องกง ถั่วหวาน ฯลฯ

3.3 งานส่งเสริมไม้ดอก ให้เกษตรกรปลูกไม้ดอก เช่น กุหลาบตัดดอก (บ้านนอแล) เบญจมาศ (บ้านขอบด้ง) ยูคาลิปตัส (บ้านนอแล) ไม้กระถางสาธิต (บ้านขอบด้ง)

3.4 งานส่งเสริมสตรอเบอรี่ มีการแนะนำเกษตรกรบ้านขอบด้ง ในการปลูกและหาวิธีในการในการกำจัดศัตรูพืช รวมถึงการเก็บผลผลิตสตรอเบอรี่เพื่อจำหน่าย

3.5 งานส่งเสริมไม้ผล ส่งเสริมให้เกษตรกรชาวเขาปลูก บัวย พืช สาลี่ พลับ และแนะนำวิธีการเปลี่ยนพันธุ์ต่อกิ่ง การให้ปุ๋ย และการดูแลรักษา

3.6 งานส่งเสริมกาแฟ มีการส่งเสริมให้ปลูกกาแฟพันธุ์อารบิก้า ดูแลถึงวิธีการให้ปุ๋ย การใช้สารเพื่อป้องกันโรคและแมลง

3.7 งานส่งเสริมพืชไร่ ส่งเสริมเกษตรกรให้ปลูกถั่วลิสง และปลูกข้าวบาร์เลย์ (เพื่อทำดอกไม้งาน)

3.8 งานป่าชาวบ้าน ส่งเสริมให้ชาวเขาเผ่าปะหล่องที่เข้าร่วมโครงการป่าชาวบ้าน ปลูกป่าพันธุ์ไม้โตเร็วของประเทศได้วัน และมีการตัดแต่งกิ่งไม้ที่โตแล้วไปใช้งาน

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เป็นแหล่งของงานวิจัยไม้ผลและพืชเมืองหนาว โดยถ่ายทอดผลงานวิจัยในรูปแบบต่าง ๆ แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรชาวเขา ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชาวเขามีรายได้ที่มั่นคงสามารถประกอบอาชีพและตั้งถิ่นฐานถาวร ทำให้การปลูกฝิ่นหมดไป มีการปรับปรุงและ

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ และยังเป็นสถานที่ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการเข้าชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติ โดยในสถานีกษัตริย์หลวงอ่างขางนั้นมีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจประกอบด้วย

1. สวนแปดสิบ เป็นสวนจัดกลางแจ้งซึ่งอยู่ด้านในสถานีกษัตริย์หลวงอ่างขาง ตรงข้ามกับบริเวณสโมสร ซึ่งสวนนี้ตั้งชื่อตามอายุของหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ในวาระที่ทรงมีอายุครบ 80 ชันษา ซึ่งภายในสวนจะมีพันธุ์ไม้หลัก เช่น แมกโนเลีย คาเมลเลีย ซากุระญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังปลูกไม้ล้มลุกจัดไว้เป็นกลุ่ม อาทิ เช่น อัลสโตรัมเรีย แพนซีไวโอล่า กะหล่ำแฟนซี ฯลฯ โดยการจัดสวนเน้นการจัดกลุ่มของพันธุ์ไม้ไว้ด้วยกัน

2. สวนหอม จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีพื้นที่ประมาณสองงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดรวบรวมปลูกพันธุ์ไม้ที่มีกลิ่นจากส่วนต่าง ๆ ของต้น เช่น ใบหรือดอกมีกลิ่นหอม ซึ่งบางชนิดสามารถรับประทานได้ พันธุ์ไม้หอมมีทั้งไม้ยืนต้น เช่น หอมหมื่นลี้ มะฮ่อนี่ มิชิลี ไม้เลื้อย เช่น มะลิเลื้อย และพันธุ์ไม้ดอกข้ามปีและไม้ล้มลุก เช่น ฟีลื้อ ลาเวนเดอร์ เจอรานิยม ไวโอล่า นอกจากนี้ยังมีพืชสมุนไพรอีกด้วย

3. สวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นสวนหินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เนื่องมาจากเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนดอยอ่างขาง โดยหลังเสร็จจากภารกิจการท่องเที่ยวก็เสด็จประทับพักผ่อนพระอิริยาบถในสวนแห่งนี้ ซึ่งต่อมาได้ตั้งชื่อว่าสวนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภายในสวนจะรวบรวมพันธุ์ไม้ประเภทไม้ประดับ (Poppy) และไม้เมืองหนาวชนิดต่าง ๆ ซึ่งทนแล้งได้ดีและปลูกโดยวิธีการหว่านเมล็ดตามฤดูกาล

4. กุหลาบอังกฤษ เป็นกุหลาบที่นำเข้ามาจากประเทศอังกฤษ โดยองค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงทรงสั่งซื้อจาก David Austin Roses & Peter Beales Roses ซึ่งจำนวนต้นกุหลาบอังกฤษที่นำมาปลูกที่สถานีกษัตริย์หลวงอ่างขางมีทั้งหมด 258 ต้น 240 สายพันธุ์ สามารถจำแนกตามลักษณะทางพฤกษศาสตร์ได้ดังนี้ คือ

4.1 Old garden roses ซึ่งมีแหล่งกำเนิดมาจากกุหลาบป่า ต่อมาได้กลายเป็นสายพันธุ์ผสมเนื่องจากการคัดเลือกและการข้ามสายพันธุ์ จึงทำให้เกิดกุหลาบที่มีความสวยงามชนิดใหม่มากมาย ตัวอย่างของ Old garden roses เช่น Gallica roses, Damask roses ฯลฯ

4.2 Modern Garden Roses ได้กำเนิดขึ้นเมื่อกุหลาบจากจีนถูกนำกลับมาที่ยุโรป โดยพ่อค้าและนักพฤกษศาสตร์ในศตวรรษที่ 18 และ 19 ลักษณะเด่นของกุหลาบชนิดนี้คือ จะให้ดอกสม่ำเสมอแม้ในเดือนที่มีอากาศอบอุ่น ซึ่งจะไม่เหมือนกุหลาบในแถบยุโรป ที่จะให้ดอกครั้งเดียวในช่วงต้นฤดูร้อนเท่านั้น ตัวอย่างของ Modern garden roses เช่น Hybrid Tea Floribunda ฯลฯ

5. สวนคำดอย เริ่มพัฒนาและจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2547 มีพื้นที่ประมาณ 1.5 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นสวนรวบรวมพันธุ์ไม้ตระกูลโรโดเดนดรอนสายพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งในประเทศ

และต่างประเทศ ทั้งนี้พันธุ์ไม้ยังอยู่ในช่วงการทดลองปลูก เพื่อศึกษานิสัยการเจริญเติบโตบริเวณพื้นที่ดอยอ่างขาง โดยลักษณะการจัดสวนเป็นแบบผสม (Modern Garden) และจัดเปลี่ยนไม้ดอกไม้ประดับ ประกอบเฉพาะบางส่วนตามฤดูกาล

6. งานคັบบรรจุ และ PRE-COOLING เป็นจุดที่รวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเพื่อนำมาคัดคุณภาพ จากนั้นจึงทำการบรรจุผลิตภัณฑ์ ซึ่งทางมูลนิธิโครงการหลวงได้มีการใช้ระบบเย็นเร็ว เข้ามาช่วยในการควบคุมคุณภาพผัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผักคงความสด และมีอายุการเก็บรักษานานขึ้น โดยระบบที่ใช้มี 2 ระบบ คือ

6.1 ระบบเย็นเร็วด้วยอากาศ (Forced Air Cooling) ใช้กับผักที่เสียหายได้ง่ายหากเปียกน้ำ เช่น ผักกาดหอมห่อ (สลัดแก้ว) ผักกาดทางหงส์ หรือใช้กับผักชนิดอื่น ๆ ก็ได้

6.2 ระบบเย็นด้วยน้ำ (Hydro Cooling) ใช้กับผักที่สามารถเปียกน้ำได้ เช่น แครอท ปีกุท กะหล่ำปลม ฯลฯ

สำหรับระบบ Pre-Cooling นอกจากจะใช้กับผักแล้ว ยังสามารถใช้กับไม้ผลได้อีกด้วย โดยผักที่ผ่านระบบ Pre-Cooling จะถูกขนส่งไปสู่ตลาดโดยตรงของโครงการหลวง ซึ่งมีระบบควบคุมอุณหภูมิ

7. ฟาร์มอินทรีย์ เป็นแปลงที่มีพื้นที่ 165 ไร่ ตั้งอยู่บริเวณหมู่บ้านนอแล ทางสถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้ดำเนินการจัดสรรให้เกษตรกรชาวเขาเผ่าปะหล่อง ประกอบอาชีพเพื่อทำการผลิตผัก โดยในส่วนของพัฒนาพื้นที่นั้น ทางสถานีได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ คือสำนักงานพัฒนาที่ดินที่สูง กรมพัฒนาที่ดิน ในการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน และกรมชลประทาน จัดทำระบบน้ำเข้าในพื้นที่ ซึ่งทางสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ได้จัดสรรเกษตรกรให้เข้าไปทำงานโดยส่งเสริมให้ปลูกผักอินทรีย์ ผักที่ปลูกในแปลงจะไม่ใช้สารเคมี สอดคล้องกับแนวนโยบายอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้ประทานนามแปลง 165 ไร่ นี้ว่า “ฟาร์มอินทรีย์”

8. โรงเรือนรวบรวมพันธุ์ผัก เป็นโรงเรือนที่รวบรวมพันธุ์ผักเมืองหนาวชนิดต่าง ๆ ที่ปลูกในพื้นที่โครงการหลวง ซึ่งมีพื้นที่ใช้ปลูกผักในโรงเรือน 1,165 ตารางเมตร โดยจะจัดแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าเยี่ยมชม ชนิดผักที่ปลูกในโรงเรือน ได้แก่ ผักตระกูลต่าง ๆ อาทิ เช่น ผักตระกูลกะหล่ำ ได้แก่ กะหล่ำดาว กะหล่ำปลี ผักตระกูลแตง ได้แก่ ฟักประดับ ชุกินี เหลือง ผักตระกูลมะเขือ ได้แก่ มะเขือม่วง ก้านดำ มะเขือเทศเชอร์รี่ ผักตระกูลแครอท ได้แก่ พาร์สเลย์ เซเลอรี่ และ ผักตระกูลถั่ว ได้แก่ ถั่วหวาน ถั่วปากอ้า เป็นต้น

นอกจากนี้บริเวณด้านหลังโรงเรือน จะจัดแสดงวิธีการปลูกพืชระบบไฮโดรโพนิคส์ (ปลูกพืชในสารละลาย) และระบบการปลูกผักในโรงเรือนรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นรูปแบบ และวิธีการปลูกผักอย่างสะดวกและเหมาะสมกับสภาพอากาศบนพื้นที่สูง

9. แปลงสตรอเบอรี่ สตรอเบอรี่ในแปลงของสถานีเกษตรหลวงอ่างขางนั้น ได้เริ่มทำการปลูกตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2548 โดยในปี พ.ศ. 2548 ได้ปลูกสตรอเบอรี่เป็นจำนวนทั้งหมด 20,000 ต้น ใช้พื้นที่ทั้งหมด 2 ไร่ โดยปลูกเฉพาะพันธุ์พระราชทาน #72 ลักษณะของพันธุ์พระราชทานนี้จะมีเนื้อสตรอเบอรี่ที่แน่น มีสีสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีรูปทรงสวยงาม รสชาติหวาน และมีกลิ่นหอม สำหรับการดูแลรักษาสตรอเบอรี่ในแปลงจะใช้ระบบน้ำหยด และให้ปุ๋ยน้ำแก่สตรอเบอรี่ ส่วนในเรื่องการกำจัดแมลงนั้นจะใช้สารสกัดที่เป็นพืชสมุนไพร ดังนั้นจึงไม่มีสารเคมีตกค้างในสตรอเบอรี่

10. เรือนไม้ดอก มีการจัดแสดงพันธุ์ไม้ไว้เป็นกลุ่ม ๆ ได้แก่ ไม้ดอกตามฤดูกาล กลางแจ้ง จัดแสดงพันธุ์ไม้ในลักษณะปลูกประดับแปลง และเป็นพันธุ์ไม้ที่ต้องการแสงแดดจัด อาทิ เช่น เจอรานิยม บีโกเนียดอกเล็ก พิทูเนีย ฯลฯ ส่วนกล้วยไม้เข็มบีเดียม เป็นสวนรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้เข็มบีเดียมลูกผสมหลากหลายพันธุ์ นอกจากนี้ยังได้รวบรวมเฟิร์นชนิดต่าง ๆ โดยจัดตกแต่งเพื่อเป็นจุดพักผ่อนที่มีความกลมกลืนกับสภาพภูเขาหิน และลำธารน้ำตก ในส่วนของกลุ่มกล้วยไม้รองเท้านารี จัดแสดงกล้วยไม้รองเท้านารีสายพันธุ์ต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมความงามของดอกและเพื่อเป็นความรู้ ได้แก่ รองเท้านารีอินทนนท์ รองเท้านารีคางภบ รองเท้านารีพาหอย ฯลฯ กลุ่มดอกโคมญี่ปุ่น เป็นส่วนที่รวบรวมดอกโคมญี่ปุ่นชนิดต่าง ๆ ได้แก่ โคมญี่ปุ่น ดอกใหญ่ โคมญี่ปุ่นดอกซ้อน ไม้ดอกกระถางตามฤดูกาล จัดแสดงในรูปแบบไม้ดอกไม้กระถางตามฤดูกาล หมุนเวียนกันตลอดทั้งปี ฤดูฝน-ฤดูร้อน ได้แก่ บีโกเนียหัว (Tuberous Roots) มังกรคาบแก้ว ฤดูหนาว ได้แก่ ไฮคลาเมน พริมูล่า ชนิดต่าง ๆ กล็อกซีเนีย แอฟริกันไวโอเลต ฯลฯ พืชกินแมลง จัดแสดงพันธุ์ไม้กินแมลงชนิดต่าง ๆ รูปแบบปลูกเลี้ยงในกระถางเพื่อรวบรวมพันธุ์จากทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งไม้กินแมลงมีลักษณะพิเศษเฉพาะแต่ละพันธุ์หรือชนิด ตัวอย่างได้แก่ ชาราซินเนีย (Sarracenia) หม้อข้าวหม้อแกงลิง

11. แปลงทดสอบพันธุ์ไม้ผลเขตร้อน ประกอบด้วยพืช เนคทารีน และพลัม รวมทั้งสิ้น 80 สายพันธุ์ จำนวน 351 ต้น ซึ่งเป็นต้นที่นำเข้าไปในรูปของ Bareroot และในรูปของท่อนขยายพันธุ์ (Budwoods) รวมทั้งสายพันธุ์ที่รวบรวมภายในประเทศ ในโครงการปรับปรุงพันธุ์ไม้ผลเขตร้อนหนาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการประเมิน และทดสอบสายพันธุ์ใหม่ และ advance Selection ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เพื่อหาสายพันธุ์ที่สามารถปลูกเชิงการค้าบนที่สูงของประเทศไทย และยัง

ใช้ปรับปรุงพันธุ์ที่ปรับตัวเข้ากับสภาพดิน ฟ้า อากาศ บนที่สูงของประเทศไทยได้ โดยทำการปลูกตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2541-2542

12. สวนบอนไซ ภายในบริเวณจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน โดยมีส่วนหน้าและบริเวณด้านซ้ายมือจัดเป็นสวนหย่อมตกแต่งด้วยกระถางบอนไซและไม้แคระเมืองหนาวพันธุ์ต่าง ๆ มากกว่า 70 ชนิด อาทิ สนอาซาเลีย เมเปิ้ล สาลี่ ไฉ้ และไม้หายากชนิดต่าง ๆ ด้านหลังเป็นส่วนหินธรรมชาติ ส่วนอีกด้านหนึ่งได้จัดเป็นโรงเรือนพืชกินแมลงนานาชนิด

13. โรงชา โรงชาเป็นแหล่งผลิตชาของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง โดยมีทั้งกระบวนการผลิตใบชา มีจุดชิมชา และสามารถซื้อผลิตภัณฑ์ชาของสถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้

นอกจากสถานีเกษตรหลวงอ่างขางแล้ว สถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ยังมีอีกหลายแห่ง ที่เริ่มเปิดรับการมาเยือนของนักท่องเที่ยว เพียงแต่รอคอยวันที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ในวันข้างหน้า แม้ในวันนี้จะยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับที่สมบูรณ์แบบมากนัก แต่โครงการหลวงก็ยังมีความรู้ด้านการเกษตร พืชพรรณที่น่าสนใจ และวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวบ้านในพื้นที่โครงการที่น่าตื่นตาตื่นใจให้เที่ยวชม ซึ่งเมื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักในโครงการแล้ว ก็น่าจะช่วยให้การท่องเที่ยวสมบูรณ์ยิ่งขึ้น